Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
EVGENI TANCHEV
15 päivänä heinäkuuta 2021 [1]

Asia C-869/19

L

vastaan

Unicaja Banco, S.A., aiemmin Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria, S.A.U.

(Ennakkoratkaisupyyntö – Tribunal Supremo (ylin tuomioistuin, Espanja))

Ennakkoratkaisupyyntö – Direktiivi 93/13/ETY – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – 6 artiklan 1 kohta – Vastaavuus- ja tehokkuusperiaate – 21.10.2016 annettu tuomio Gutiérrez Naranjo ym. (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980) – Kohtuuttoman ehdon pätemättömäksi toteamisen palauttamista koskevien vaikutusten ajallinen rajaaminen – Kansallisen tuomioistuimen toisessa asteessa harjoittaman valvonnan laajuus – Määräämisperiaate – Dispositiivinen periaate – Reformatio in peius -kiellon periaate – Lainvoiman periaate – Prekluusio

I Johdanto

1. Tribunal Supremon (ylin tuomioistuin, Espanja) esittämä ennakkoratkaisupyyntö koskee kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY [2] tulkintaa. Se liittyy valitusmenettelyyn, joka on pantu vireille suuren jaoston 21.12.2016 antaman tuomion Gutiérrez Naranjo ym. [3] jälkeen. Kyseisessä tuomiossa unionin tuomioistuin totesi lähinnä, että Tribunal Supremon vahvistama kansallinen oikeuskäytäntö, jossa asetettiin ajallisia rajoituksia kuluttajien pankeille kohtuuttoman vähimmäiskorkoehdon perusteella perusteettomasti maksamien määrien palauttamiselle, oli ristiriidassa direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan kanssa, jossa säädetään, että kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia. Kuluttajilla on näin ollen kyseisen säännöksen perusteella oikeus saada kyseiset määrät takaisin kokonaisuudessaan.

2. Nyt käsiteltävässä asiassa esiin nouseva ongelma johtuu siitä, että ainoastaan pankki, eikä kuluttaja, valitti ensimmäisen oikeusasteen tuomiosta, jossa palauttamista rajattiin ajallisesti tämän kansallisen oikeuskäytännön vuoksi, ja että unionin tuomioistuin antoi tuomion Gutiérrez Naranjo tällaisen valituksen tekemiselle asetetun määräajan päättymisen jälkeen mutta ennen kuin kansallinen tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi valitus oli saatettu, oli antanut ratkaisunsa.

[1] Alkuperäinen kieli: englanti.

[2] EUVL 1993, L 95, s. 29.

[3] C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980 (jäljempänä tuomio Gutiérrez Naranjo). Ks. myös tämän ratkaisuehdotuksen 50 kohta.

Unionin tuomioistuimelle esitetty pääasiallinen kysymys on siis se, onko asiaa toisena asteena käsittelevän kansallisen tuomioistuimen tässä tilanteessa päätettävä viran puolesta perusteettomasti maksettujen määrien palauttamisesta kokonaisuudessaan tuomion Gutiérrez Naranjo mukaisesti huolimatta tietyistä kansallisen prosessioikeuden periaatteista, joihin kuuluu periaate, jonka mukaan asianosaiset rajaavat vaatimuksillaan käsiteltävän asian laajuuden (jäljempänä määräämisperiaate), periaate, jonka mukaan tuomioistuin on sidottu asianosaisten vaatimuksiin (jäljempänä dispositiivinen periaate), ja reformatio in peius -kiellon periaate, joiden voidaan katsoa estävän sitä tekemästä niin.

3. Unionin tuomioistuin tarkastelee nyt käsiteltävää asiaa samanaikaisesti neljän muun asian (C-600/19, C-693/19, C-725/19 ja C-831/19) kanssa, joissa esitän ratkaisuehdotukseni tänään. Nämä asiat perustuvat Espanjan, Italian ja Romanian tuomioistuinten ennakkoratkaisupyyntöihin, ja niissä tarkastellaan samankaltaisia ja mahdollisesti arkaluonteisia kysymyksiä, jotka koskevat sitä, kuinka laaja on kansallisen tuomioistuimen velvollisuus tutkia viran puolesta sopimusehtojen kohtuuttomuus direktiiviä 93/13 tulkitsevan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti, ja suhdetta kansallisiin prosessuaalisiin järjestelmiin.

4. Näin ollen nyt käsiteltävä asia tarjoaa unionin tuomioistuimelle tilaisuuden kehittää direktiiviä 93/13 koskevaa oikeuskäytäntöään ja erityisesti selventää näiden kansallisten prosessuaalisten periaatteiden soveltamista koskevia kysymyksiä kyseisen direktiivin nojalla tehtävän kohtuuttomien ehtojen tuomioistuinvalvonnan yhteydessä.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Unionin oikeus

5. Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.”

B Espanjan oikeus

6. Siviililain (Código Civil) 1303 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Jos sopimusvelvoite todetaan pätemättömäksi, sopimuspuolten on palautettava toisilleen sopimuksen kohde, tuotto ja hinta korkoineen, ellei seuraavissa pykälissä säädetystä muuta johdu.”

7. Siviiliprosessilain (Ley de Enjuiciamiento Civil) 216 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Siviilituomioistuimet ratkaisevat niiden käsiteltäväksi saatetut asiat asianosaisten esittämien tosiseikkojen, todisteiden ja vaatimusten perusteella, ellei lailla joissakin yksittäisissä tapauksissa toisin säädetä.”

8. Siviiliprosessilain 218 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”1. Tuomioistuinratkaisujen on oltava selviä ja täsmällisiä, ja niissä on vastattava oikeudenkäynnin aikana asianmukaisesti esitettyihin asianosaisten vaatimuksiin ja väitteisiin. Ratkaisuihin on sisällytettävä vaaditut toteamukset ratkaisemalla asia vastaajan hyväksi tai häntä vastaan, ja niillä on ratkaistava kaikki asiassa riidanalaiset kysymykset, joista on ollut tilaisuus lausua.

Tuomioistuin ei saa poiketa riidan kohteesta lausumalla muista kuin niistä tosiseikoista tai oikeudellisista seikoista, joihin asianosaiset ovat halunneet vedota, ja se tekee ratkaisunsa asiassa sovellettavien säännösten mukaisesti, vaikka asianosaiset eivät olisi viitanneet tai vedonneet säännöksiin asianmukaisesti.”

9. Siviiliprosessilain 412 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Kun oikeudenkäynnin kohde on kannekirjelmässä, vastaajan vastauksessa ja mahdollisessa vastakanteessa muotoiltu, asianosaiset eivät voi sitä enää muuttaa.”

10. Siviiliprosessilain 465 §:n 5 momentissa säädetään seuraavaa:

”Valitusasiassa annettu päätös tai tuomio voi koskea yksinomaan valituksessa ja mahdollisesti 461 §:ssä tarkoitetussa vastapuolen vastauksessa tai vastavalituksessa esitettyjä kohtia ja seikkoja. Ratkaisu ei voi olla valittajalle vastainen, paitsi jos tämä johtuu siitä, että asiassa on hyväksytty alun perin vastaajana olleen valitus kyseessä olevasta ratkaisusta.”

III Tosiseikat, menettely ja ennakkoratkaisukysymys

11. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että 22.3.2006 rahalaitos Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria, S.A.U. (jäljempänä Banco Ceiss), joka myöhemmin sulautui Unicaja Banco, S.A:han (jäljempänä Unicaja Banco), myönsi L:lle, joka on kuluttaja, 120 000 euron kiinnelainan kotina käytettävän asunnon hankkimista varten. L:n piti maksaa laina takaisin 30 vuodessa 360 kuukausierässä.

12. Banco Ceissin laatiman lainasopimuksen yleisten ehtojen mukaan lainan vuosikorko oli ensimmäisenä vuonna 3,350 prosenttia. Tämän jälkeen sovellettiin muuttuvaa korkoa, joka muodostettiin lisäämällä 0,52 prosenttiyksikköä 12 kuukauden euriboriin.[4] Sopimuksessa oli kuitenkin ehto, jonka mukaan lainan vuosikorko ei koskaan ole alle 3 prosenttia (jäljempänä vähimmäiskorkoehto). Kun euribor laski merkittävästi vuonna 2009, tämä ehto esti lainan koron laskemisen alle 3 prosenttiin vuodessa.

13. L nosti tammikuussa 2016 Banco Ceissiä vastaan kanteen Juzgado de Primera Instancia de Valladolidissa (Valladolidin alioikeus, Espanja), jossa hän vaati, että vähimmäiskorkoehto todetaan pätemättömäksi kohtuuttomana, koska se ei ole avoin, Espanjan lainsäädännön, jolla direktiivi 93/13 on saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä, nojalla. Lisäksi L vaati, että Banco Ceiss velvoitetaan palauttamaan vähimmäiskorkoehdon perusteella perusteettomasti maksetut määrät kokonaisuudessaan. Toissijaisesti L vaati, että Banco Ceiss velvoitetaan palauttamaan kyseisen ehdon nojalla 9.5.2013 jälkeen perityt määrät.

[4] Euribor on lyhenne sanoista Euro Interbank Offered rate. Euriborkorot perustuvat keskikorkoihin, joilla pankit lainaavat toisilleen rahaa euroina.

14. Juzgado de Primera Instancia totesi 6.6.2016 antamassaan tuomiossa (jäljempänä Juzgado de Primera Instancian tuomio), että vähimmäiskorkoehto oli kohtuuton avoimuuden puuttumisen vuoksi, ja määräsi Banco Ceissin palauttamaan 9.5.2013 jälkeen perityt määrät korkoineen Tribunal Supremon (ylin tuomioistuin, Espanja) 9.5.2013 antamassa tuomiossa (nro 241/2013, jäljempänä 9.5.2013 annettu tuomio) vahvistaman oikeuskäytännön mukaisesti. Kyseinen tuomioistuin velvoitti myös Banco Ceissin korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

15. Banco Ceiss valitti tästä tuomiosta 14.7.2016 Audiencia Provincial de Valladolidiin (Villadolidin maakunnallinen ylioikeus, Espanja). Se valitti ratkaisusta, jolla se velvoitettiin korvaamaan oikeudenkäyntikulut, sillä perusteella, että kannetta ei ollut hyväksytty kokonaisuudessaan vaan ainoastaan osittain. L vastusti tätä valitusta.

16. Unionin tuomioistuin antoi 21.12.2016 tuomion Gutiérrez Naranjo,[5] jossa se katsoi lähinnä, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta on esteenä 9.5.2013 annetussa tuomiossa vahvistetun kaltaiselle kansalliselle oikeuskäytännölle, jossa kohtuuttoman ehdon pätemättömyyden toteamisen palauttamista koskevat vaikutukset rajataan ajallisesti summiin, jotka on maksettu perusteettomasti sen ratkaisun antamisen jälkeen, jolla tuomioistuin on todennut kohtuuttomuuden.

17. Audiencia Provincial hyväksyi valituksen 13.1.2017 antamallaan tuomiolla sillä perusteella, että kanne oli hyväksytty vain osittain, ja kumosi ratkaisun, jolla Banco Ceiss velvoitettiin korvaamaan oikeudenkäyntikulut. Kyseinen tuomioistuin ei viitannut tuomioon Gutiérrez Naranjo eikä muuttanut Juzgado de Primera Instancian tuomiossa annettua ratkaisua vähimmäiskorkoehdon pätemättömyyden palauttamista koskevista vaikutuksista, koska se ei ollut valituksen kohteena.

18. L teki tästä tuomiosta kassaatiovalituksen Tribunal Supremoon. Valituksensa tueksi L vetoaa siihen, että koska tuomiossa ei sovelleta tuomiota Gutiérrez Naranjo eikä päätetä viran puolesta vähimmäiskorkoehdon perusteella perittyjen määrien palauttamisesta kokonaisuudessaan, sillä rikotaan muun muassa Espanjan siviililain 1303 §:ää, jossa säädetään sopimusvelvoitteiden pätemättömyyteen liittyvistä palauttamista koskevista vaikutuksista, luettuna yhdessä direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan kanssa, jonka mukaan kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajaa. Banco Ceiss vastustaa valitusta ja väittää, että koska L ei valittanut Juzgado de Primera Instancian tuomiosta vähimmäiskorkoehdon pätemättömyyden palauttamista koskevien vaikutusten ajallisen rajaamisen riitauttamiseksi, Audiencia Provincial ei voinut määrätä, että palauttamisen olisi koskettava kaikkia maksettuja summia.

19. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin selittää, että Tribunal Supremon 9.5.2013 antamassa tuomioissa todettiin, että ryhmäkanteen vastaajina olleiden pankkien kuluttajien kanssa tekemien tiettyjen sopimusten yleisiin ehtoihin sisältyvät vähimmäiskorkoehdot olivat pätemättömiä, koska ne eivät olleet avoimia, mutta kyseinen tuomioistuin rajasi ajallisesti näiden ehtojen pätemättömyyden palauttamista koskevat vaikutukset, kun se katsoi, että ne eivät koske ennen kyseisen tuomion julkaisemispäivää eli 9.5.2013 suoritettuja maksuja. Tämä tuomio vahvistettiin tämän jälkeen annetuissa yksittäistapauksia koskeneista korvauskanteista annetuissa tuomioissa. Tämän jälkeen unionin tuomioistuin totesi tuomiossa Gutiérrez Naranjo, että tällainen 9.5.2013 annettuun tuomioon perustuvassa kansallisessa oikeuskäytännössä vahvistettu ajallinen rajaaminen oli direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan vastaista. Tribunal Supremo on siten 24.2.2017 antamastaan tuomiosta (nro 123/2017) lähtien muuttanut oikeuskäytäntöään ottamalla

[5] C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980.

huomioon tuomion Gutiérrez Naranjo. Kun unionin tuomioistuin antoi kyseisen tuomion, Espanjan tuomioistuimissa oli käsiteltävänä lukuisia oikeusriitoja, jotka koskivat vähimmäiskorkoehtojen pätemättömyyttä, ja nyt käsiteltävän asian kaltaisissa tapauksissa kuluttajien nostamissa kanteissa vaadittiin ensisijaisesti tai toissijaisesti, että perusteettomasti maksettujen määrien palauttaminen rajataan kansallisen oikeuskäytännön perusteella 9.5.2013 jälkeen maksettuihin määriin, eivätkä kuluttajat valittaneet tuomioista, joissa palauttaminen oli ajallisesti rajattu tämän oikeuskäytännön perusteella.

20. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että Espanjan siviiliprosessia ohjaavat määräämisperiaate, prosessitoimien prekluusion periaate, mutatio libelli -kiellon eli kanteen muuttamisen kiellon periaate, dispositiivinen periaate (principio de congruencia) ja valitusten yhteydessä reformatio in peius -kielto. Kuten Tribunal Constitucionalin (perustuslakituomioistuin, Espanja) oikeuskäytännössä todetaan, jotkin näistä periaatteista, kuten reformatio in peius -kielto, perustuvat Espanjan perustuslain 24 §:ssä, joka vastaa Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 47 artiklaa, vahvistettuun tehokasta oikeussuojaa koskevaan oikeuteen. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan on ilmeistä, että nyt käsiteltävässä asiassa nämä periaatteet ovat perusteena sille, ettei Audiencia Provincial määrännyt palauttamaan vähimmäiskorkoehdon perusteella perittyjä määriä kokonaisuudessaan, sillä L ei valittanut Juzgado de Primera Instancian tuomiosta, jossa määrättiin ainoastaan 9.5.2013 jälkeen maksettujen summien palauttamisesta.

21. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa ilmaistu periaate, jonka mukaan kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia, on esteenä sille, että asetetaan ajallisia rajoituksia kuluttajan kohtuuttoman ehdon perusteella perusteettomasti maksamien määrien palauttamiselle, mutta tämä periaate ei ole absoluuttinen ja sille on rajoituksia, jotka liittyvät hyvän oikeudenkäytön periaatteeseen, esimerkiksi oikeusvoima ja kohtuullisten preklusiivisten määräaikojen asettaminen oikeussuojakeinojen käyttämiselle. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa tältä osin, että Espanjan oikeuden sääntö, jonka mukaan valituksen yhteydessä on mahdollista valittaa erikseen tuomion eri kohdista, ja jos kumpikaan asianosaisista ei ole valittanut tietystä kohdasta, toisen asteen tuomioistuin ei voi kumota sitä tai muuttaa sitä, on jossakin määrin samankaltainen oikeusvoiman kanssa. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on näin ollen epävarma siitä, ovatko kansallisessa oikeudessa säädetyt määräämisperiaate, dispositiivinen periaate ja reformatio in peius -kiellon periaate yhdenmukaisia direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan kanssa, ja erityisesti siitä, onko kansallisen tuomioistuimen, joka käsittelee asiaa, jossa ainoastaan pankki (ei kuluttaja) on valittanut, määrättävä unionin tuomioistuimen annettua tuomion Gutiérrez Naranjo kohtuuttoman ehdon perusteella maksettujen määrien palauttamisesta kokonaisuudessaan, vaikka tämä asettaisi pankin epäedullisempaan asemaan reformatio in peius -kiellon vastaisesti.

22. Tässä tilanteessa Tribunal Supremo päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko direktiivin 93/13/ETY 6 artiklan 1 kohta esteenä prosessuaalisten määräämisperiaatteen, dispositiivisen periaatteen ja reformatio in peius -kiellon periaatteen soveltamiselle, jotka estävät tuomioistuinta, joka käsittelee pankin tekemää valitusta kuluttajan pätemättömäksi todetun vähimmäiskorkoehdon perusteella perusteettomasti maksamien määrien palauttamista ajallisesti rajoittaneesta tuomiosta, määräämästä näiden määrien palauttamisesta kokonaisuudessaan ja saattavat valittajan tämän johdosta epäedullisempaan asemaan siksi, että kuluttaja ei ole valittanut kyseisestä rajoituksesta?”

23. Kirjallisia huomautuksia unionin tuomioistuimelle esittivät L, Unicaja Banco, Tšekin, Espanjan, Italian ja Norjan hallitukset sekä komissio.

24. Asian C-600/19 kanssa pidettiin 26.4.2021 yhteinen istunto, jossa suullisia huomautuksia esittivät L, Unicaja Banco, Espanjan, Italian ja Norjan hallitukset sekä komissio.

IV Tiivistelmä asianosaisten lausumista

25. L väittää, että kansallisen tuomioistuimen on tuomion Gutiérrez Naranjo perusteella päätettävä viran puolesta vähimmäiskorkoehdon pätemättömyyden palauttamista koskevista vaikutuksista ottaen huomioon direktiivissä 93/13 säädetty kuluttajansuojaa koskeva velvollisuus. Kuten L totesi istunnossa, L ei valittanut Juzgado de Primera Instancian tuomiosta kansallisen oikeuskäytännön vuoksi, ja jos hän olisi tehnyt niin, hän olisi ollut velvollinen korvaamaan oikeudenkäyntikulut. L vaati maksettujen summien palauttamista kokonaisuudessaan heti alusta lähtien, joten kanteen kohdetta ei laajenneta, ja ajallisen rajoituksen osalta mitään lopullista ratkaisua ei ole tehty, joten lainvoimaa ei ole. L:n kanta ei ole myöskään reformatio in peius -kiellon vastainen, koska tuomiota Gutiérrez Naranjo on noudatettava; päinvastaisessa tapauksessa summia ei voida palauttaa L:lle ja pankki pitää kohtuuttoman ehdon nojalla maksetut summat.

26. Unicaja Banco väittää, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa ei velvoiteta kansallista tuomioistuinta, joka käsittelee valitusta, tekemään viran puolesta kohtuuttomasta ehdosta seuraavat päätelmät, jos se tämän johdosta jättäisi soveltamatta reformatio in peius -kieltoa koskevaa sääntöä. Mikään ei estänyt L:ää tekemästä valitusta tai vastavalitusta Juzgado de Primera Instancian tuomiosta, ja L:llä oli asianajaja edustajanaan, minkä lisäksi hän oli tietoinen tulevasta tuomiosta Gutiérrez Naranjo. Reformatio in peius -kieltoa koskeva sääntö kuuluu Espanjan perustuslain 24 §:ssä taattuun tehokasta oikeussuojaa koskevaan oikeuteen, ja se perustuu 25.11.2008 annettuun tuomioon Heemskerk ja Schaap,[6] eikä direktiivissä 93/13 velvoiteta jättämään tätä sääntöä soveltamatta. Kuten Unicaja Banco väitti istunnossa, vastaavuus- ja tehokkuusperiaatetta noudatetaan, koska kansallista oikeuskäytäntöä, johon komissio viittaa, ei sovelleta, eivätkä oikeuskäytännön muutokset voi johtaa lainvoimaisten ratkaisujen uudelleen tutkimiseen.

27. Tšekin hallitus väittää, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta ei estä soveltamasta kyseisiä kansallisia prosessuaalisia periaatteita, jotka, sellaisina kuin niitä sovelletaan valitusasioissa, liittyvät myös lainvoimaan. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan tällaisia periaatteita ei voida jättää soveltamatta edes kuluttajansuojan vuoksi, ja käsiteltävässä asiassa sovelletaan 11.3.2020 annettua tuomiota Lintner.[7]

28. Espanjan hallitus väittää, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, ei ole esteenä sille, että kansallinen tuomioistuin soveltaa kyseisiä kansallisia prosessuaalisia periaatteita, jotka estävät kohtuuttoman ehdon pätemättömyyden täyden vaikutuksen toteutumisen tuomion Cutiérrez Naranjo, joka annettiin sen jälkeen, kun Juzgado de Primera Instancian tuomiosta tuli lainvoimainen, mukaisesti. Suojan antaminen kuluttajalle, joka ei ole käyttänyt ajoissa kansallisen oikeuden mukaisia oikeussuojakeinoja, loukkaisi näitä periaatteita, ja reformatio in peius -kielto perustuu perusoikeuskirjan 47 artiklassa taattuun tehokasta oikeussuojaa koskevaan oikeuteen.

6 C-455/06, EU:C:2008:650.

7 C-511/17, EU:C:2020:188.

Tehokkuusperiaatetta noudatetaan, koska kansallisen oikeuden mukaan asianosaiset voivat ensimmäisessä oikeusasteessa vedota oikeuksiinsa ja tuomioistuin voi tutkia kohtuuttomia ehtoja viran puolesta ja tuomiosta on mahdollista valittaa. Kuten se väitti istunnossa, nyt käsiteltävä asia koskee lainvoimaa, eikä tilannetta voida asianmukaisesti verrata komission mainitsemaan kansalliseen oikeuskäytäntöön; vastaavuusperiaatetta ei ole näin ollen loukattu.

29. Italian hallitus väittää, ettei direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta ole esteenä kyseessä olevien kansallisten prosessuaalisten periaatteiden soveltamiselle. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan se, ettei ensimmäisessä oikeusasteessa annetun tuomion toteamuksista, joilla vaatimuksia ei ole hyväksytty, ole valitettu, merkitsee sitä, että ne ovat lainvoimaisia, mikä estää sen, että toisen asteen tuomioistuin tutkisi viran puolesta kyseiseen tuomioon sisältyvän unionin oikeuden virheellisen tulkinnan. Tämä ei loukkaa tehokkuusperiaatetta, koska kuluttaja voi vapaasti tehdä valituksen, eikä kansallisen tai unionin oikeuskäytännön myöhempi muuttaminen voi oikeuttaa lainvoiman periaatteen sivuuttamista. Kuten Italian hallitus korosti istunnossa, direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa on sovellettava kansallisissa oikeusjärjestyksissä asetetuissa rajoissa, mikä edellyttää muun muassa lainvoimaa koskevien kaltaisten kansallisten prosessuaalisten sääntöjen noudattamista.

30. Norjan hallitus väittää, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta ei ole esteenä kyseessä olevien kansallisten prosessuaalisten periaatteiden soveltamiselle valitusmenettelyssä silloinkaan, kun valituksenalaiseen tuomioon sisältyy direktiivin 93/13 vastaisia ratkaisuja, kunhan määräajat, jotka rajoittavat kuluttajien prosessuaalisia toimia, ovat tehokkuusperiaatteen mukaisia. Näillä periaatteilla suojataan unionin ja Euroopan vapaakauppaliiton jäsenvaltioille yhteisiä pakottavia etuja, eikä niitä saa sivuuttaa venyttämällä tehokkuusperiaatetta. Kuten Norjan hallitus korosti istunnossa, on niin, että jos kansalliset tuomioistuimet tulkitsevat virheellisesti unionin oikeutta ja Euroopan talousalueen oikeutta, on olemassa muita oikeussuojakeinoja, kuten valtion korvausvastuuta koskevat kanteet ja kansalliset säännöt, jotka mahdollistavat lainvoimaisia ratkaisuja koskevan ylimääräisen muutoksenhaun.

31. Komissio väittää, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta on esteenä kyseisten kansallisten prosessuaalisten periaatteiden soveltamiselle, koska vastaavuus- ja tehokkuusperiaatetta ei ole noudatettu. Sen mukaan nyt käsiteltävä asia ei koske lainvoimaa, koska menettely on edelleen kesken. Se toteaa vastaavuusperiaatteesta, että Tribunal Constitucionalen[8] ja Tribunal Supremon[9] vakiintuneessa oikeuskäytännössä tunnustetaan, että oikeusjärjestyksen perusteita koskevien sääntöjen soveltaminen viran puolesta on poikkeus kyseisistä periaatteista. Koska direktiivin 93/13 6 artikla tunnustetaan oikeusjärjestyksen perusteita koskevaksi säännökseksi, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen olisi pitänyt viran puolesta varmistaa tämän säännöksen täysi vaikutus ilman, että sitä olisi rajoitettu näillä periaatteilla. Tehokkuusperiaatteesta se väittää, että kyseisten periaatteiden tiukka soveltaminen tekee direktiiviin 93/13 perustuvien oikeuksien käyttämisen mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi, koska kansallinen oikeuskäytäntö sai L:n luopumaan hakemasta muutosta määräajassa, ja tämä oikeudellinen asiayhteys yhdessä näiden periaatteiden kanssa epäsi L:ltä ainoan oikeussuojakeinon hänen tämän direktiivin mukaisten oikeuksiensa puolustamiseksi. Kuten se totesi istunnossa, nyt käsiteltävä asia on luonteeltaan poikkeuksellinen; kansallisen tuomioistuimen on tehtävä kaikki kohtuuttomasta ehdosta seuraavat päätelmät, mutta puolustautumisoikeuksia ei loukata, koska ennen tämän velvoitteen täyttämistä tuomioistuin kuulee asianosaisia, joten oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin taataan koko menettelyn ajan.

8 Komissio viittaa 10.3.2008 annettuun tuomioon (nro 41/2008) oikeuskäytäntöviittauksineen.

9 Komissio viittaa 20.6.2008 annettuun tuomioon (nro 3257/2008) ja 16.9.2009 annettuun tuomioon (nro 5696/2009).

V Asian tarkastelu

32. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee kysymyksellään lähinnä sitä, onko direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta esteenä sille, että sovelletaan tiettyjä kansallisen prosessioikeuden periaatteita – joihin kuuluvat määräämisperiaate, dispositiivinen periaate ja reformatio in peius -kiellon periaate, joista säädetään siviiliprosessilain 216 §:ssä, 218 §:n 1 momentissa ja 465 §:ssä –, jotka estävät kansallista tuomioistuinta, joka käsittelee valitusta tuomiosta, jossa kuluttajan kohtuuttoman ehdon perusteella perusteettomasti maksamien määrien palauttamista rajoitettiin ajallisesti, määräämästä viran puolesta kyseisten määrien palauttamisesta kokonaisuudessaan tuomion Gutiérrez Naranjo mukaisesti, koska kuluttaja ei valittanut kyseisestä rajoituksesta.

33. Kuten ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, tämä kysymys koskee yhtäältä direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa kansalliselle tuomioistuimelle, valitusta käsittelevä tuomioistuin mukaan lukien, säädetyn velvollisuuden, jonka mukaan sen on tutkittava sopimusehtojen kohtuuttomuus viran puolesta ja tehtävä kaikki ehdon kohtuuttomuuden toteamisesta seuraavat päätelmät, ja toisaalta useiden kansallisen prosessioikeuden periaatteiden, jotka ohjaavat kyseisen direktiivin perusteella aloitettuja menettelyjä, välistä suhdetta. Yleisesti ottaen määräämisperiaate merkitsee sitä, että asianosaiset aloittavat tai päättävät menettelyn ja määrittävät sen kohteen.[10] Tämä periaate liittyy dispositiiviseen periaatteeseen siltä osin kuin tuomioistuimen on varmistettava, että ratkaisut vastaavat asianosaisten vaatimuksia.[11] Lisäksi reformatio in peius-kiellon periaatteen mukaan asianosaista, joka valittaa ylemmän asteen tuomioistuimeen, ei saa asettaa epäedullisempaan asemaan kuin hän olisi, jos hän ei olisi hakenut muutosta.[12]

34. Vastatakseni nyt käsiteltävässä asiassa esitettyyn kysymykseen esitän aluksi huomautuksen perusoikeuskirjan 47 artiklan mahdollisesta merkityksestä tässä yhteydessä (A osa). Tämän jälkeen tarkastelen unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, joka koskee kansallisten tuomioistuinten viran puolesta harjoittamaa kohtuuttomien ehtojen valvontaa direktiivin 93/13 nojalla, mukaan lukien tuomio Gutiérrez Naranjo (B osa), ja tässä oikeuskäytännössä vahvistettujen periaatteiden soveltamista nyt käsiteltävän asian olosuhteisiin (C osa).

35. Tämän tarkastelun perusteella olen päätellyt, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta, luettuna tehokkuusperiaatteen valossa, on esteenä kyseisten kansallisten prosessuaalisten periaatteiden soveltamiselle käsiteltävän asian olosuhteissa.

A Alustava huomautus

36. Ennakkoratkaisupyynnöstä sekä Unicaja Bancon ja Espanjan hallituksen huomautuksista ilmenee, että käsiteltävässä asiassa esitetty kysymys koskee tiettyjen kansallisten prosessuaalisten periaatteiden, joiden perustana on tehokasta oikeussuojaa koskeva oikeus, joka taataan Espanjan perustuslain 24 §:ssä ja jolla on vastineensa perusoikeuskirjan 47 artiklassa, yhteensopivuutta direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan kanssa. Espanjan hallitus ehdottaa myös, että perusoikeuskirjan 47 artikla otettaisiin huomioon tähän kysymykseen vastattaessa.

[10] Ks. tältä osin ratkaisuehdotukseni Lintner (C-511/17, EU:C:2019:1141, 43 kohta).

[11] Ks. tältä osin Muñoz-Perea Piñar, D., ”Ámbito del principio de congruencia a la luz de la jurisprudencia de la Sala Primera del Tribunal Supremo”, *Noticias Jurídicas*, 2020.

[12] Ks. tältä osin julkisasiamies Trstenjakin ratkaisuehdotus Les Éditions Albert René v. SMHV (C-16/06 P, EU:C:2007:728, 35 ja 36 kohta).

37. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan perusoikeuskirjan 47 artiklassa, jossa toistetaan tehokkaan oikeussuojan periaate, taataan jokaiselle, jonka unionin oikeudessa taattuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin tuomioistuimessa.[13] Perusoikeuskirjan 47 artiklan sovellettavuutta nyt käsiteltävässä asiassa ei ole kiistetty, koska kyseinen kansallinen lainsäädäntö kuuluu direktiivin 93/13 soveltamisalaan ja siten sillä sovelletaan unionin oikeutta perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohdan mukaisesti.[14]

38. Kuten olen todennut samanaikaisesti antamani ratkaisuehdotuksen C-693/19 ja C-831/19 59 ja 60 kohdassa, direktiiviä 93/13 koskevan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan perusoikeuskirjan 47 artiklan ja tehokkuusperiaatteen, jolla vahvistetaan myös jäsenvaltioiden velvollisuus varmistaa unionin oikeuteen perustuvien oikeuksien oikeussuoja (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 45 kohta), välillä on erityinen suhde.[15] Unionin tuomioistuin on todennut tästä, että jäsenvaltioiden velvollisuuteen varmistaa niiden oikeuksien tehokkuus, jota yksityisillä on direktiiviin 93/13 perusteella, sisältyy vaatimus tehokkaasta oikeussuojasta, joka on taattu myös perusoikeuskirjan 47 artiklassa ja jota sovelletaan muun muassa tällaisiin oikeuksiin perustuvia oikeussuojakeinoja koskeviin menettelysääntöihin.[16]

39. Kuten direktiiviä 93/13 tähän asti koskevasta unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, perusoikeuskirjan 47 artiklalla näyttää lisäksi olevan suurelta osin tukeva tai täydentävä rooli tehokkuusperiaatteeseen nähden arvioitaessa kansallisten menettelysääntöjen yhteensopivuutta kyseisen direktiivin vaatimusten kanssa. Perusoikeuskirjan 47 artiklaa sovelletaan tässä yhteydessä esimerkiksi kysymyksiin, jotka koskevat oikeutta tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin, jotta asianosaiset voivat käyttää direktiiviin 93/13 perustuvia oikeuksiaan,[17] sekä oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskeviin kysymyksiin, kuten asianosaisten prosessuaalisen yhdenvertaisuuden periaatteen ja kontradiktorisen periaatteen noudattamiseen oikeudenkäynnissä, jossa on kyse ehtojen laillisuudesta tämän direktiivin kannalta.[18]

40. Nyt käsiteltävässä asiassa on kiistatonta, että asianosaisilla on ollut käytettävissään tehokkaat oikeussuojakeinot puolustaakseen direktiiviin 93/13 perustuvia oikeuksiaan. Kuten komissio toteaa, kansallisen tuomioistuimen velvollisuus tehdä kaikki kohtuuttomasta ehdosta seuraavat päätelmät kyseisen direktiivin 6 artiklan 1 kohdan nojalla ei myöskään vaikuta sellaiselta, että sillä olisi loukattu puolustautumisoikeuksia nyt käsiteltävän asian olosuhteissa. Lisäksi on todettava, että tuomiossa Gutiérrez Naranjo unionin tuomioistuin perusti päättelynsä direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaan ja katsoi, ettei perusoikeuskirjan 47 artiklaa ollut aihetta käsitellä siinä yhteydessä.[19] Koska unionin tuomioistuimelle ei ole esitetty perusoikeuskirjan 47 artiklaa koskevia erillisiä argumentteja ja koska käsiteltävässä asiassa tähän mennessä esitettyjä kysymyksiä ei ole käsitelty perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa, mielestäni ei näin ollen ole mitään syytä tehdä niin tässä yhteydessä.

13 Ks. tuomio 20.4.2021, Repubblika (C-896/19, EU:C:2021:311, 40 kohta).

14 Ks. tältä osin tuomio 10.9.2014, Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, 47 kohta); ks. myös julkisasiamies Szpunarin ratkaisuehdotus Finanmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2015:746, 83 ja 84 kohta).

15 Ks. tältä osin julkisasiamies Szpunarin ratkaisuehdotus Finanmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2015:746, 85–97 kohta). Ks. myös esim. van Duin, A., ”Metamorphosis? The Role of Article 47 of the EU Charter of Fundamental Rights in Cases Concerning National Remedies and Procedures under Directive 93/13/EEC”, *Journal of European Consumer and Market Law*, osa 6, 2017, s. 190–198.

16 Ks. tuomio 10.6.2021, VB ym. (C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, 29 kohta).

17 Ks. mm. tuomio 14.3.2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, erityisesti 59 kohta); tuomio 10.9.2014, Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, 45, 47 ja 66 kohta) ja tuomio 21.12.2016, Biuro podróży ”Partner” (C-119/15, EU:C:2016:987, 23–47 kohta); vrt. tuomio 27.2.2014, Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, 36–57 kohta).

18 Ks. mm. tuomio 21.2.2013, Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, 29–36 kohta); tuomio 17.7.2014, Sánchez Morcillo ja Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099, 21–51 kohta) ja tuomio 29.4.2021, Rzecznik Praw Obywatelskich (C-19/20, EU:C:2021:341, 91–99 kohta); vrt. määräys 16.7.2015, Sánchez Morcillo ja Abril García (C-539/14, EU:C:2015:508, 23–50 kohta).

19 Ks. tuomio 21.12.2016 (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 42, 75 ja 76 kohta).

B Kansallisten tuomioistuinten viran puolesta harjoittamaa kohtuuttomien ehtojen valvontaa koskeva unionin tuomioistuimen vakiintunut oikeuskäytäntö

41. On syytä palauttaa mieleen, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä, että kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajaa.[20] Lisäksi kyseisen direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa, luettuna yhdessä sen johdanto-osan 24 perustelukappaleen kanssa, velvoitetaan jäsenvaltiot säätämään riittävistä ja tehokkaista keinoista kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi kuluttajasopimuksissa.[21] Näistä säännöksistä on annettu laajasti oikeuskäytäntöä, ja tarkastelen pääpiirteittäin tähän oikeuskäytäntöön perustuvia sovellettavia periaatteita, jotka koskevat kansalliselle tuomioistuimelle kuuluvan viran puolesta harjoitettavaa ehtojen kohtuuttomuuden valvontaa koskevan velvollisuuden olemassaoloa ja laajuutta, sekä tuomiota Gutiérrez Naranjo, jotka ovat kaikkein merkityksellisimpiä käsiteltävässä asiassa esittämäni arvioinnin kannalta.

1. Kansalliselle tuomioistuimelle kuuluvan viran puolesta harjoitettavaa valvontaa koskevan velvollisuuden olemassaolo

42. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan direktiivillä 93/13 toteutettu suojajärjestelmä perustuu ajatukseen siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta, mikä johtaa siihen, että kuluttaja sitoutuu elinkeinonharjoittajan ennakolta laatimiin sopimusehtoihin ilman, että hän voisi vaikuttaa niiden sisältöön.[22] Direktiivissä 93/13 tarkoitetun suojan varmistamiseksi kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välistä epätasa-arvoista tilannetta voidaan tasoittaa ainoastaan sopimuspuolten ulkopuolisella aktiivisella toiminnalla.[23] Kun otetaan huomioon sen yleisen edun luonne ja merkityksellisyys, johon direktiivillä 93/13 turvattu kuluttajansuoja perustuu, kansallisella tuomioistuimella on aina, kun sillä on käytössään tämän edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat, velvollisuus viran puolesta tutkia sopimusehdon kohtuuttomuus ja näin korjata sitä epätasapainoa, joka vallitsee kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välillä.[24]

2. Kansalliselle tuomioistuimelle kuuluvan viran puolesta harjoitettavaa valvontaa koskevan velvollisuuden laajuus

43. Siitä, miten asiaa toisena asteena käsittelevä kansallinen tuomioistuin panee tämän velvollisuuden täytäntöön, on myös selvää, että silloin, kun unionin oikeudessa ei ole annettu asiasta säännöksiä, jäsenvaltioiden asiana on säätää oikeusjärjestyksessään yksityiskohtaisista säännöistä sellaisia muutoksenhakumenettelyjä varten, joilla pyritään turvaamaan unionin oikeuteen perustuvat yksityisten oikeudet, kunhan nämä säännöt eivät ole epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion kansallisen oikeuden soveltamisalaan kuuluvia

[20] Ks. tuomio 27.1.2021, Dexia Nederland (C-229/19 ja C-289/19, EU:C:2021:68, 57 kohta). Ks. myös direktiivin 93/13 johdanto-osan 21 perustelukappale.

[21] Ks. tuomio 9.7.2020, Raiffeisen Bank ja BRD Groupe Societé Générale (C-698/18 ja C-699/18, EU:C:2020:537, 52 kohta).

[22] Ks. tuomio 27.6.2000, Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, 25 kohta) ja tuomio 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia (C-70/17 ja C-179/17, EU:C:2019:250, 49 kohta).

[23] Ks. tuomio 9.11.2010, VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, 48 kohta) ja tuomio 11.3.2020, Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, 25 kohta).

[24] Ks. tuomio 4.6.2009, Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, 32 kohta) ja tuomio 4.6.2020, Kancelaria Medius (C-495/19, EU:C:2020:431, 37 kohta).

tilanteita (vastaavuusperiaate), eikä niillä tehdä unionin oikeusjärjestyksessä tunnustettujen oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi (tehokkuusperiaate). [25]

44. Vastaavuusperiaatteesta on todettava, että kansallisen tuomioistuimen, jolla on välitön tuntemus oikeussuojakeinoja koskevista menettelysäännöistä sen kansallisessa oikeusjärjestyksessä, on tarkastettava kyseisen periaatteen noudattaminen ottaen huomioon oikeussuojakeinon kohde, peruste ja olennaiset osatekijät. [26] Tältä osin unionin tuomioistuin on todennut, että direktiivin 93/13 6 artiklan on katsottava olevan sellaisia kansallisia sääntöjä vastaava normi, jotka kuuluvat kansallisen oikeusjärjestyksen perusteisiin. [27] Tästä seuraa, että kun asiaa toisena asteena käsittelevällä kansallisella tuomioistuimella on oikeus tai velvollisuus arvioida viran puolesta oikeustoimen pätevyyttä suhteessa oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluviin kansallisiin sääntöihin, vaikka tätä ristiriitaa ei olekaan otettu esiin ensimmäisessä oikeusasteessa, sen on käytettävä tällaista toimivaltaa myös arvioidakseen viran puolesta ja direktiivin 93/13 nojalla ehdon kohtuuttomuutta. [28]

45. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on todettu tehokkuusperiaatteesta, että kaikkia sellaisia tapauksia, joissa on kyse siitä, tekeekö kansallinen menettelysäännös unionin oikeuden soveltamisen mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi, on tarkasteltava ottaen huomioon tämän säännöksen merkitys koko menettelyssä, sen kulku sekä sen erityispiirteet sekä tarvittaessa kansallisen tuomioistuinjärjestelmän perustana olevat periaatteet, joita ovat muun muassa puolustautumisoikeuksien suojaaminen, oikeusvarmuuden periaate sekä oikeudenkäynnin moitteeton kulku. [29] Tältä osin unionin tuomioistuin on todennut, että kyseisen periaatteen noudattaminen ei kuitenkaan voi mennä niin pitkälle, että sillä täysin kompensoitaisiin asianomaisen kuluttajan täydellinen passiivisuus. [30]

46. Unionin tuomioistuin on myös todennut, ettei kuluttajan suoja ole absoluuttinen ja ettei unionin oikeudessa edellytetä kansallista tuomioistuinta olemaan soveltamatta sellaisia kansallisia menettelysääntöjä, joiden perusteella ratkaisu on lainvoimainen, vaikka tämä antaisikin mahdollisuuden korjata jonkin direktiivin 93/13 säännöksen rikkominen, olipa se luonteeltaan minkälainen hyvänsä. [31] Unionin tuomioistuin on korostanut lainvoimaperiaatteen merkitystä sekä unionin oikeusjärjestyksessä että kansallisissa oikeusjärjestyksissä ja täsmentänyt, että sekä oikeusrauhan ja oikeussuhteiden vakauden että hyvän lainkäytön varmistamiseksi on tärkeää, että kaikkien käytettävissä olevien oikeussuojakeinojen käytön tai näitä oikeussuojakeinoja varten säädettyjen määräaikojen umpeenkulumisen jälkeen lainvoimaisiksi tulleita tuomioistuinten ratkaisuja ei voida enää saattaa kyseenalaisiksi. [32]

47. Unionin tuomioistuin totesi esimerkiksi 6.10.2009 antamassaan tuomiossa Asturcom Telecomunicaciones [33] erityisesti, että kansallinen lainsäädäntö, jossa asetetaan kahden kuukauden määräaika, jonka umpeuduttua välitystuomiosta on tullut lopullinen ja siten oikeusvoimainen, jos

25 Ks. tuomio 30.5.2013, Jőrös (C-397/11, EU:C:2013:340, 29 kohta).

26 Ks. tuomio 20.9.2018, Danko ja Danková (C-448/17, EU:C:2018:745, 40 kohta).

27 Ks. tuomio 17.5.2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen (C-147/16, EU:C:2018:320, 35 kohta).

28 Ks. tuomio 30.5.2013, Jőrös (C-397/11, EU:C:2013:340, 30 kohta).

29 Ks. tuomio 22.4.2021, PROFI CREDIT Slovakia (C-485/19, EU:C:2021:313, 53 kohta).

30 Ks. tuomio 1.10.2015, ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, 62 kohta).

31 Ks. tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym. (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 68 kohta).

32 Ks. tuomio 26.1.2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, 46 kohta).

33 C-40/08, EU:C:2009:615, 34–48 kohta.

kumoamiskannetta ei ole nostettu, oli tehokkuusperiaatteen mukainen, ja korosti, ettei tämä periaate voi johtaa siihen, että korvataan täysin sellaisen kuluttajan täydellinen passiivisuus, joka ei ole ryhtynyt mihinkään oikeudellisiin toimenpiteisiin oikeuksiinsa vetoamiseksi.

48. Sitä vastoin unionin tuomioistuin totesi 18.2.2016 antamassaan tuomiossa Finanmadrid EFC,[34] että kansallinen lainsäädäntö, jossa säädetään oikeusvoiman periaatteesta maksamismääräysmenettelyssä, oli tehokkuusperiaatteen vastainen, koska maksamismääräysmenettelyn päättävä viranomaisen päätös sai lainvoiman, minkä vuoksi sopimusehtojen kohtuuttomuuden valvonta oli mahdotonta täytäntöönpanovaiheessa jo pelkästään siksi, ettei kuluttaja tehnyt väitettä asetetussa määräajassa, ja oli merkittävä vaara siitä, ettei kuluttaja tekisi väitettä.

3. Tuomio Gutiérrez Naranjo

49. Lopuksi unionin tuomioistuin on todennut sopimusehdon kohtuuttomuuden toteamisen seurauksista, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan mukaan kansallisen tuomioistuimen on jätettävä soveltamatta kohtuutonta ehtoa, jotta ehdolla ei ole sitovia vaikutuksia kuluttajaan nähden, ellei kuluttaja vastusta tätä.[35] Kansallisen tuomioistuimen on tehtävä kaikki sopimusehdon kohtuuttomuuden toteamisesta kansallisen oikeuden perusteella seuraavat päätelmät, jotta kyseisessä säännöksessä vahvistettu tulos saavutettaisiin.[36]

50. Tältä osin on täsmennettävä, että unionin tuomioistuin on tuomiossa Gutiérrez Naranjo[37] todennut, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta on esteenä 9.5.2013 annetussa tuomiossa vahvistetun kaltaiselle kansalliselle oikeuskäytännölle, jossa kohtuuttoman ehdon pätemättömäksi toteamisen palauttamista koskevat vaikutukset rajataan ajallisesti niihin summiin, jotka on maksettu perusteettomasti tällaisen ehdon perusteella sen ratkaisun antamisen jälkeen, jolla kohtuuttomuus on todettu. Unionin tuomioistuin on erityisesti todennut, että on lähtökohtaisesti katsottava, ettei kohtuutonta ehtoa ole koskaan ollut olemassa, joten sillä ei voi olla vaikutuksia kuluttajaan. Näin ollen siitä, että ehto todetaan kohtuuttomaksi tuomioistuimessa, on lähtökohtaisesti seurattava sen oikeudellisen ja tosiasiallisen tilanteen palauttaminen, jossa kuluttaja olisi, jos tällaista ehtoa ei olisi ollut olemassa. Näin ollen kansallisen tuomioistuimen velvollisuus sivuuttaa kohtuuton ehto, joka velvoittaa perusteettomiksi osoittautuvien summien maksamiseen, sisältää lähtökohtaisesti sen, että nämä määrät on vastaavasti palautettava. Unionin tuomioistuin korosti, että kansallisessa lainsäädännössä ei voida puuttua sen oikeuden asialliseen sisältöön, jonka kuluttajat saavat direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan perusteella ja jonka mukaan kohtuuton ehto ei sido kuluttajia.

51. Edellä esitetystä oikeuskäytännöstä seuraa näin ollen, että jäsenvaltioilla ei ole direktiivin 93/13 nojalla velvollisuutta ottaa käyttöön erityistä menettelyllistä järjestelmää kansallisten tuomioistuinten viran puolesta harjoittamaa kohtuuttomien ehtojen valvontaa varten, kunhan ne noudattavat niille unionin oikeuden mukaan kuuluvia velvollisuuksia, myös vastaavuus- ja tehokkuusperiaatetta. Lisäksi unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan kuluttajan suoja ei ole absoluuttinen, mutta absoluuttisia eivät ole myöskään kansalliset prosessuaaliset periaatteet,

[34] C-49/14, EU:C:2016:98, 45–55 kohta.

[35] Ks. tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2020:138, 58 kohta).

[36] Ks. tuomio 25.11.2020, Banca B. (C-269/19, EU:C:2020:954, 43 kohta).

[37] Ks. tuomio 21.12.2016 (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 61–75 kohta). Ks. lähemmin tästä esim. Leskinen, C. ja de Elizalde, F., "The control of terms that define the essential obligations of the parties under the Unfair Contract Terms Directive: Gutiérrez Naranjo", Common Market Law Review, osa 55, 2018, s. 1595–1618.

joilla säännellään menettelyjä, jotka liittyvät kyseisen direktiivin nojalla tehtävään kohtuuttomien ehtojen arviointiin. Kuten tämän ratkaisuehdotuksen 47, 48 ja 50 kohdassa mainitut tuomiot osoittavat, unionin tuomioistuin omaksuu tasapainoisen lähestymistavan kansallisten menettelysääntöjen ja direktiivin 93/13 vaatimusten väliseen suhteeseen ja huolehtii samalla siitä, että tällaisilla säännöillä ei heikennetä kyseisellä direktiivillä käyttöön otettua kuluttajansuojajärjestelmää.

52. Nyt käsiteltävän asian olosuhteita on tarkasteltava näiden unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä vahvistettujen periaatteiden valossa.

C Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä vahvistettujen periaatteiden soveltaminen nyt käsiteltävän asian olosuhteisiin

53. Aluksi on todettava, että Tšekin, Espanjan, Italian ja Norjan hallitukset katsovat, että nyt käsiteltävässä asiassa on kyse lainvoiman periaatteesta, kun taas L ja komissio ovat eri mieltä. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että vaikka lainvoiman periaatetta ei mainita ennakkoratkaisukysymyksessä, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tarkasteltavana näyttää kuitenkin olevan lainvoiman periaatteen kaltaisia kansallisia menettelysääntöjä (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 21 kohta). Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yksinomaan kansallinen tuomioistuin on toimivaltainen tulkitsemaan ja soveltamaan kansallista lainsäädäntöä.[38] Vaikka keskityn tarkastelussani ennakkoratkaisukysymyksessä mainittuihin kansallisiin prosessuaalisiin periaatteisiin eli määräämisperiaatteeseen, dispositiivisen periaatteeseen ja reformatio in peius -kiellon periaatteeseen, en näe mitään syytä, miksi se ei voisi koskea lainvoimaa koskevia kansallisia menettelysääntöjä, siltä osin kuin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että ne liittyvät nyt käsiteltävän asian olosuhteisiin.

54. Vastaavuusperiaatteesta komissio toteaa, että Tribunal Constitucionalin ja Tribunal Supremon vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan oikeusjärjestyksen perusteita koskevien sääntöjen soveltaminen viran puolesta on poikkeus kyseessä olevista kansallisista prosessuaalisista menettelyistä, kun taas Unicaja Banco ja Espanjan hallitus ovat eri mieltä (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 26, 28 ja 31 kohta). Kun otetaan huomioon tämän ratkaisuehdotuksen 44 kohdassa mainittu unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö ja se, että direktiivin 93/13 6 artikla vastaa oikeusjärjestyksen perusteita koskevien kansallisten sääntöjen säännöstä, on katsottava, että jos tällaisten sääntöjen perusteella voidaan kansallisen oikeuden perusteella poiketa kyseisten kansallisten prosessuaalisten periaatteiden soveltamisesta, kansallisen tuomioistuimen, joka käsittelee valitusta, on viran puolesta varmistettava direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan täysi vaikutus ilman että nämä periaatteet rajoittavat sitä.[39] Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on siis tutkittava, voidaanko tätä kansallista oikeuskäytäntöä soveltaa pääasiaan, ja jos näin on, minusta vaikuttaa siltä, että näiden kansallisten prosessuaalisten periaatteiden soveltaminen, jotka ovat esteenä L:n oikeudelle vedota hänen direktiiviin 93/13 perustuvia oikeuksiaan koskevaan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön, loukkaa vastaavuusperiaatetta.

[38] Ks. tuomio 9.7.2020, Raiffeisen Bank ja BRD Groupe Societé Générale (C-698/18 ja C-699/18, EU:C:2020:537, 46 kohta).

[39] On todettava, että unionin tuomioistuin on katsonut, että direktiivissä 93/13 säädetty velvollisuus tutkia viran puolesta sopimusehtojen kohtuuttomuus on menettelysääntö, joka koskee kansallisia tuomioistuimia. Ks. tuomio 7.11.2019, Profi Credit Polska (C-419/18 ja C-483/18, EU:C:2019:930, 74 kohta). Näin ollen se seikka, että – kuten Unicaja Banco ja Espanjan hallitus ovat todenneet – tämä kansallinen oikeuskäytäntö koskee oikeusjärjestyksen perusteita koskevia sääntöjä, jotka ovat luonteeltaan menettelyllisiä, ei sinänsä ole esteenä sen soveltamiselle nyt käsiteltävässä asiassa.

55. Tehokkuusperiaatteen osalta katson, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella on olemassa vahvoja viitteitä siitä, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta, luettuna kyseisen periaatteen valossa, on esteenä kyseisten kansallisten prosessuaalisten periaatteiden soveltamiselle käsiteltävän asian olosuhteissa.

56. On totta, ettei L tehnyt valitusta tai vastavalitusta Juzgado de Primera Instancian tuomion ratkaisusta, jossa kohtuuttoman ehdon perusteella perittyjen määrien palauttamista koskevat vaikutukset rajattiin ajallisesti, ja että – kun otetaan huomioon tämän ratkaisuehdotuksen 45 kohdassa mainittu unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö – kuluttajan täydellinen passiivisuus voi rajoittaa tehokkuusperiaatetta. On kuitenkin todettava, että nyt käsiteltävän asian olosuhteissa sen, että L:n kaltainen kuluttaja ei ole ryhtynyt ajoissa toimenpiteisiin, voidaan katsoa johtuvan siitä, että ajankohtana, jona unionin tuomioistuin antoi tuomion Gutiérrez Naranjo – jossa täsmennettiin, että 9.5.2013 annetulla tuomiolla vahvistettu kansallinen oikeuskäytäntö oli direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan vastainen –, kansallisen lain mukainen määräaika valituksen tai vastavalituksen tekemiselle oli jo päättynyt.

57. Tällaisessa tilanteessa on mielestäni vaikea moittia L:n kaltaista kuluttajaa siitä, ettei hän tehnyt ajoissa valitusta tai vastavalitusta riitauttaakseen 9.5.2013 annetussa tuomiossa vahvistetun kansallisen oikeuskäytännön, jonka perusteella hän ei olisi voinut voittaa asiaa. Se, että – kuten Unicaja Banco ja Espanjan hallitus ovat todenneet – kansallisessa lainsäädännössä säädetään mahdollisuudesta mukauttaa oikeudenkäyntikuluja, jotka asianosainen velvoitetaan korvaamaan, ei saa minua ajattelemaan toisin, kun otetaan huomioon tämän kansallisen oikeuskäytännön olemassaolo. Toisin kuin Unicaja Banco väittää, myöskään se, että L:ää edusti asianajaja ja että hän oli ilmeisesti tietoinen annettavasta tuomiosta Gutiérrez Naranjo, ei muuta tätä arviointia. Kuten unionin tuomioistuin on todennut, sillä, että kuluttajaa edustaa asianajaja, ei ole vaikutusta kansallisen tuomioistuimen direktiivin 93/13 mukaiseen velvollisuuteen arvioida kohtuuttomia ehtoja.[40] Lisäksi on todettava, että julkisasiamies Mengozzi teki 13.7.2016 kyseisessä asiassa antamassaan ratkaisuehdotuksessa[41] erilaisen päätelmän kuin unionin tuomioistuin, mikä saattoi vahvistaa olettamaa kyseisen oikeuskäytännön yhteensoveltuvuudesta direktiivin 93/13 kanssa ennen kuin tuomio Gutiérrez Naranjo annettiin.

58. Tässä tilanteessa on näin ollen katsottava, kuten komissio on todennut, että 9.5.2013 annettuun tuomioon perustuvasta kansallisesta oikeuskäytännöstä sekä kyseisten kansallisten prosessuaalisten periaatteiden soveltamisesta seurasi, että L:ltä evättiin menettelylliset keinot vedota direktiiviin 93/13 perustuviin oikeuksiinsa. Kuten L toteaa, se, että kyseiset kansalliset prosessuaaliset periaatteet estäisivät kansallista tuomioistuinta, jonka käsiteltävänä valitus on, päättämästä viran puolesta kuluttajan kohtuuttoman ehdon perusteella perusteettomasti maksamien summien palauttamisesta kokonaisuudessaan tuomion Gutiérrez Naranjo mukaisesti, tarkoittaisi lisäksi, että L:n asemassa olevalla kuluttajalla ei olisi mitään mahdollisuutta saada perityt määrät kokonaisuudessaan takaisin ja että pankki saisi pitää kohtuuttoman ehdon perusteella perusteettomasti maksetut määrät. Kuten unionin tuomioistuin korosti kyseisessä tuomiossa, kansallista oikeutta ei saa soveltaa siten, että sillä puututaan sen oikeuden asialliseen sisältöön, jonka kuluttajat saavat direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan perusteella ja jonka mukaan kohtuuton ehto ei sido kuluttajaa (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 50 kohta).

[40] Ks. tältä osin tuomio 11.3.2020, Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, 40 kohta) ja ratkaisuehdotukseni Lintner (C-511/17, EU:C:2019:1141, 65–69 kohta).

[41] Ks. julkisasiamies Mengozzin ratkaisuehdotus Gutiérrez Naranjo ym. (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:552, erityisesti 38–76 kohta).

59. On myös todettava, että nyt käsiteltävän asian olosuhteet poikkeavat mielestäni olosuhteista, jotka johtivat 11.3.2020 annettuun tuomioon Lintner.[42] Kyseisessä tuomiossa unionin tuomioistuin katsoi lähinnä kyseisessä asiassa esittämäni ratkaisuehdotuksen tavoin, että kohtuuttomien ehtojen direktiivin 93/13 nojalla viran puolesta suoritettava tutkinta ei edellytä, että kansallinen tuomioistuin sivuuttaa muun muassa määräämisperiaatteen ja tutkii kaikki sopimusehdot, myös ne, jotka eivät ole riita-asian kohteena. Nyt käsiteltävässä asiassa L on sitä vastoin vaatinut kohtuuttoman ehdon perusteella perusteettomasti maksettujen määrien palauttamista kokonaisuudessaan heti alusta lähtien, ja tämä vaatimus on pysynyt asian kohteena (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 13 ja 25 kohta).

60. Lisäksi yhteisöjen tuomioistuimen 25.11.2008 antamassa tuomiossa Heemskerk ja Schaap[43] omaksumaa lähestymistapaa ei mielestäni voida soveltaa nyt käsiteltävään asiaan. Kyseinen tuomio koski maataloustuotteiden vientitukiin yleisesti liittyvien tiettyjen unionin toimenpiteiden tulkintaa. Näin ollen yhteisöjen tuomioistuimen päätelmää, jonka mukaan unionin oikeus ei velvoita kansallista tuomioistuinta viran puolesta soveltamaan unionin säännöstöä, jos tästä soveltamisesta aiheutuisi kansallisen prosessuaalisen reformatio in peius -kiellon periaatteen soveltamatta jättäminen, ei voida soveltaa nyt käsiteltävän asian kaltaisessa erityisessä tilanteessa, jossa varmistetaan tehokas kuluttajansuoja direktiivin 93/13 nojalla.[44]

61. Näin ollen on katsottava, että kyseiset kansalliset prosessuaaliset periaatteet ovat ristiriidassa tehokkuusperiaatteen kanssa, koska ne ovat sellaisia, että direktiivillä 93/13 kuluttajille annetun suojan varmistaminen on mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa.

62. Katson näin ollen, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta, luettuna tehokkuusperiaatteen valossa, on esteenä kyseisten kansallisten prosessuaalisten periaatteiden soveltamiselle nyt käsiteltävän asian olosuhteissa.

VI Ratkaisuehdotus

63. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Tribunal Supremon ennakkoratkaisukysymykseen seuraavasti:

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 93/13/ETY 6 artiklan 1 kohtaa on tulkittava tehokkuusperiaatteen valossa siten, että se on esteenä kansallisten prosessuaalisten määräämisperiaatteen, dispositiivisen periaatteen ja reformatio in peius -kiellon periaatteen soveltamiselle, kun ne estävät kansallista tuomioistuinta, joka käsittelee pankin tekemää valitusta kuluttajan pätemättömäksi todetun vähimmäiskorkoehdon perusteella perusteettomasti maksamien määrien palauttamista ajallisesti rajoittaneesta tuomiosta, määräämästä näiden määrien palauttamisesta kokonaisuudessaan.

42 C-511/17, EU:C:2020:188, 28–34 kohta. Ks. myös ratkaisuehdotukseni Lintner (C-511/17, EU:C:2019:1141, 49–53 kohta).

43 C-455/06, EU:C:2008:650, 44–48 kohta. Vrt. tuomio 13.2.2014, Maks Pen (C-18/13, EU:C:2014:69, 37 kohta).

44 Ks. tältä osin tuomio 7.6.2007, van der Weerd ym. (C-222/05–C-225/05, EU:C:2007:318, 39 ja 40 kohta).